

Engbergs, og derfor burde bogen vel nok snarere have heddet Jens Engbergs Danmarkshistorie.

Når det er sagt, så skal det naturligvis også siges, at den kan være forfriskende at læse, der hugges lige igennem – sådan som slagteren på titelbladet – en lang række dogmer og svært forståelige sammenhænge. Engberg fører selv øksen på marxistisk grundlag. Det farlige er imidlertid, som allerede nævnt, at børn i folkeskolen næppe har de faglige forudsætninger for at se, hvor kendsgerningerne hører op, og hvor Engberg fører øksen, for at lægge sit eget historiesyn frem. Det er næppe en bog, der kan eller bør stå alene – og den kan slet ikke formidles af en tilfældig underviser, for det kræver ret store forudsætninger at arbejde med den og få det fulde udbytte af teksten. Derfor er det da også lykkeligt, at mange forfattere melder sig på skolebogsmarkedet, samt at forældrene gennem skolenævnene skal godkende undervisningsmidlerne.

Henrik Fode

Ole Fenger: *Gammeldansk ret. Dansk retshistorie i oldtid og middelalder.* (Centrum, 1983). 156 s.

Gammeldansk ret lyder meget nationalt, men Ole Fenger gør det til sin hovedopgave at demonstrere, hvor vigtig den europæiske kulturkreds er som baggrund for dansk lovgivning i oldtid og middelalder. Samtidig vil han formidle resultater fra den nyeste internationale forskning blandt retshistorikerne. Man erkender nu, at disse, som primært var jurister, traditionelt har set middelalderens retsliv i lyset af deres samtids retssystem og rettighedsbegreber. Begrebet »den private ejendomsret« er ganske fremmed for mid-

delalderen. »Staten« og dens magtapparat er højest 300 år gammel.

Det er ingen let opgave, Ole Fenger har påtaget sig. Han skal først ved hjælp af nabo-disciplinerne arkæologi, sociologi og etnografi gøre rede for metoder og forklaringsmodeller for den danske ret i forhistorisk tid og derefter forklare retssystemet i historisk tid, når vi gennem de skriftlige kilder kan se konturerne af en samfundsstruktur med kirke, kongemagt og en fremvoksende specialisering. Alt dette gør han grundigt og metodisk på et letlæst og levende sprog, utraditionelt og engageret. Han udreder begreber som den hypotetisk-deduktive metode, evolutionsteorien og den komparative metode, hvorefter han ud fra Jørgen Jensens *Oldtidens samfund* (Da. soc. hist.I) gør status over rettens vilkår og retsudøvelsen i det primitive forhistoriske samfund: egentlig lovgivning forekommer ikke har retsetnograferne konstateret bl.a. ved studier af nuværende agrarsamfund. Autoriteten bag retshåndhævelsen var en magtudøvelse, som var en kombination af religion, og hvad offentlig mening foreskriver. Begrebet »slavesamfund« er risikabelt og vildledende. Fenger foretrækker betegnelsen »slægtsamfund« som term for den forhistoriske samfundstype.

Vikingetidens retssystem skildrer forfatteren som relativt statisk: generation efter generation lever efter samme regler, som kristendommens indførelse ikke rækker ved. Fenger understreger også, at man må erkende den manglende mulighed for tilbageslutning fra kendte retsforhold i koloniområder som Danelagen og Normandiet til ukendte retsforhold i hjemlandet – islandsk ret indtager også en så selvstændig stilling over for den norske, at man kan tvivle på en fælles oprindelse. I kapitlet »Dansk ret i middelalderen« gør Fenger grundigt rede for kildemateria-

let, og han har indgående kommentarer til middelalderens livsanskuelse, som den er udtrykt i Bibelen og hos kirkefædrene, især Augustins »De civitate dei«; derefter gennemgår han kilderne: landskabslove, kongelige forordninger, Anders Sunesens parafrase over Skånske Lov; sidstnævnte får en fortrinlig karakteristik, ligesom Fenger sørger for, at indholdet i hvert kapitel i Jyske Lov bliver præsenteret.

Med rette konstaterer forfatteren, at det er forbløffende, at historikerne har isoleret Valdemarstidens historie fra den europæiske situation. De har ikke set, at Jyske Lov er et produkt af den ny lovgivningsideologi, der får sit gennembrud med kejser Frederik II's lovverk *Liber Extra* fra 1234 – fortalen til Jyske Lov er fra begyndelsen til enden helt i harmoni med den officielle kirkeret.

»Med lov skal man land bygge« står der i indledningen til Jyske Lov. Dansk historisk forskning har tidligere hævdet, at det var kongen, der var bygmester. Fenger polemiserer mod Aksel E. Christensen og andre historikere, som har tolket fortalen som et udtryk for en stærk kongemagt med kongen som fuldbyrder af Guds vilje og lov. Han mener også, at Christensens analyse af kongens rolle som mægler mellem biskop Ivar og fynboerne i 1228 og fremstillingen af kongen som øverste dommer i gejstlige sager er helt uholdbar. Det er rigtigt, at Aksel E. Christensen i 1945 skriver dette, men Fenger burde have gjort opmærksom på, at Christensen senere udtrykker sig med langt større forsigtighed (*Gyldendals Danmarkshistorie*, 1, 1977). Fenger opsummerer, at kongen hverken er arkitekt eller bygmester ved opbygningen af det danske samfund i middelalderen; men dette turde dog ikke få stå helt uimodsagt fra historikernes side.

Som helhed er bogen altså en ud-

mærket populærvidenskabelig introduktion til emnet, men man kunne en gang imellem have ønsket sig, at forfatteren havde præsenteret de forholdsvis ukendte navne, som er med i fremstillingen.

Michael Linton

Hans Neumann: *Olgerdiget – et bidrag til Danmarks tidligste historie* (Skrifter fra Museumsrådet for Sønderjyllands Amt, 1, Haderslev Museum, 1982). 158 s. 13 plancher. 4°.

Få uger før sin død afsluttede fhv. museumsinspektør ved Haderslev Museum, Hans Neumann, sit manuskript til bogen om »Olgerdiget« eller »Ollersvolden«. Volden er kendt på forskellige punkter af strækningen mellem Tinglev og Aabenraa. Den blev arkæologisk undersøgt omkring 1930 og 1957-72. Foruden Neumann var også Vilh. la Cour udgravningsleder.

Voltaire sagde engang, at »man skylder de levende hensyn, de døde skylder man kun sandheden«. Så vidt jeg kan skønne, er sandheden den, at Olgerdiget er en langvold fra perioden ca. 60f.Kr.-200 e.Kr. med flere byggefaser, hvis indbyrdes forhold er uklart. Dens forløb er sydvest-nordøst, og det synes usikkert, om den har været vendt mod en fjende fra nord eller fra syd, eller måske i én periode det ene og i en anden periode det andet. De gennemførte udgravninger var yderst beskedne, og fortolkningerne er usikre.

Men over disse beskedne resultater har Neumann skrevet et værk, som i omfang og udstyr nærmer sig de monografier, der er skrevet om så imponerende anlæg som Danevirke, Trelleborg og Fyrkat. Han omvurderer henimod tusind års Danmarkshistorie, idet han opererer med et stor-angelsk rige.